

KEMAL İNAT
BURHANETTİN DURAN

İRAN YAPTIRIMLARI

HUKUKSAL BOYUT
BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALAR
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

İRAN YAPTIRIMLARI

HUKUKSAL BOYUT
BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALAR
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

İRAN YAPTIRIMLARI

HUKUKSAL BOYUT
BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALAR
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

KEMAL İNAT, BURHANETTİN DURAN

SETA

SETA Kitapları 53
ISBN: 978-605-7544-76-6
© 2019 SET Vakfı İktisadi İşletmesi
1. Baskı: Ağustos 2019, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi
Düzeltili: Mustafa Said İşeri, Bahar Albayrak
Kapak ve Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
İran Yaptırımlarının Bölgesel ve Küresel Yansımaları	11
Hukuksal ve Kavramsal Çerçeve	
Uluslararası İlişkilerde Yaptırım Kavramı	27
ABD'nin Tek Taraflı Yaptırımlarının	
Uluslararası Hukuk Temelinde Analizi	39
ABD İç Hukuku Açısından İran Yaptırımları	63
ABD'nin İran Yaptırımları ve Müttefikleri ile İlişkileri	85
Bölgesel ve Küresel Tepkiler	
Irak'ın İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	111
Körfez Ülkelerinin İran Yaptırımlarına Yönelik Politikaları	123
İsrail'in İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	141
Filistin'in İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	155
Rusya'nın İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	163
Çin ve Hindistan'ın İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	177
Avrupa Birliği'nin İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	189
Almanya'nın İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	203
Fransa'nın İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	217
İngiltere'nin İran Yaptırımlarına Yönelik Politikası	229
Türkiye'ye Etkileri	
Yaptırımların Türkiye-İran Enerji İlişkilerine Etkileri	243
ABD'nin İran'a Yönelik Yaptırımlarının	
Türkiye Ekonomisine Etkileri ve Türkiye'nin Tavrı	257
Amerikan Yaptırımlarının İran'a Etkisi	285

ÖNSÖZ

ABD'nin Donald Trump döneminde yeniden ve daha da sertleştirerek uygulamaya koyduğu İran yaptırımları Washington-Tahran ilişkilerini olduğu kadar ABD'nin gerek Ortadoğu ülkeleri gerekse küresel aktörlerle ilişkilerini derinden etkileyen bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. İran'ın yaptırımlara direndiği ve ABD'nin de bu konudaki kararlılığı dikkate alındığında bu sorunun bundan sonraki dönemde de dünya siyasetinin en önemli konuları arasında yer alması muhtemel görünmektedir. Washington ve Tahran'daki sorunun diplomatik yollarla barışçı bir şekilde çözümüne yanaşmayan şahinlerin tutumları bu çerçevede yaşanan krizin daha ne kadar tırmanabileceğini göstermektedir.

SETA olarak bu önemli sorunun Ortadoğu bölgesi, dünya ve Türkiye'ye etkilerini ele alan kapsamlı bir çalışma yapılmasını ülkemizdeki dış politika karar vericilerine ve araştırmacılara yardımcı olacak bir faaliyet olarak gördük. Bu düşünceden yola çıkılarak hazırlanan elinizdeki kitap altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde "İran Yaptırımlarının Bölgesel ve Küresel Yansımaları" başlıklı giriş makalesi Kemal İnat ve Burhanettin Duran tarafından kaleme alınmıştır. İran yaptırımlarına kavramsal ve hukuksal açıdan bakılan ikinci bölüme Şerif Dilek, Neyire Akpınarlı, Hamideh Dehbani Nejad ve Hasan Yücel uluslararası ilişkilerde yaptırım kavramını, yaptırımların uluslararası hukuk ve Amerikan iç hukuku boyu-

tunu ele alan makalelerle katkıda bulunmuşlardır. ABD'nin İran'a yönelik yaptırım politikası değişik aşamaları ve aktörleri açısından Kılıç Buğra Kanat ve Büşra Zeynep Özdemir tarafından üçüncü bölümde kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

Yaptırımların bölgesel ve küresel düzeyde nasıl etki doğurduğu ve bölge ülkeleri ile küresel aktörlerin yaptırımlara ne tür tepkiler verdikleri dördüncü bölümde incelenmektedir. Ortadoğu ülkelerinin yaptırımlardan nasıl etkilendiği ve hangi tepkileri verdiği Recep Tayyip Gürlar, İsmail Numan Telci, Haydar Oruç ve Bilal Salaymeh tarafından yazılan makalelerde ele alınmaktadır. Rusya, Çin, Hindistan, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi küresel aktörlerin yaptırımlara yönelik politikaları ise Bilgehan Öztürk, Yusuf Emre Koç, M. Erkut Ayvaz, Leonard Faytre ve Hacı Mehmet Boyraz tarafından yazılmıştır. Avrupa Birliği'nin üç önemli ülkesinin yanında Birlik'in İran yaptırımlarına yönelik politikası da Oğuz Güngörmez tarafından ayrı olarak incelenmektedir.

Beşinci bölümde yaptırımların Ankara-Tahran enerji ilişkilerine ve genel olarak Türkiye ekonomisine etkileri Büşra Zeynep Özdemir, Kemal İnat ve Şerif Dilek tarafından kaleme alınan makalelerde anlatılmaktadır. Altıncı ve son bölümde ise Mustafa Caner yaptırımların İran ekonomisi ve siyasetine etkilerini ele almaktadır.

Uluslararası siyasetin en güncel meselelerinden biri olan İran yaptırımlarını kapsamlı bir şekilde inceleyen elinizdeki kitabın hazırlanmasında yardımcıları olan başta SETA'dan Büşra Zeynep Özdemir, ORMER'den Mustafa Caner ve İRAM'dan Dr. Hakkı Uygur ve Prof. Dr. Murat Aslan olmak üzere herkese teşekkür ediyor, faydalı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
Prof. Dr. Kemal İnat

BİRİNCİ BÖLÜM

İRAN YAPTIRIMLARININ BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALARI

KEMAL İNAT

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü

BURHANETTİN DURAN

Prof. Dr., SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

Trump yönetiminin Kapsamlı Ortak Eylem Planı (Joint Comprehensive Plan of Action, KOEP) anlaşmasından ayrılma kararı alıp İran'a yeniden yaptırım uygulama politikasına dönmesi önemli bir uluslararası soruna yol açmıştır. Washington'ın bu politikası iki ülke ilişkilerini olduğu kadar gerek Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) gerekse İran'ın diğer ülkelerle ilişkilerini de ciddi şekilde etkilemiştir. İran'ın komşusu ve NATO çerçevesinde ABD'nin müttefikli olan Türkiye de bu politikadan en fazla etkilenen ülkeler arasında yer almıştır.

Aslında 2015'te KOEP'in imzalanmasıyla birlikte İran'a yönelik yaptırımlar hemen kaldırılmamış, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumunun (UAEK) yaptığı incelemeler sonrasında Ocak 2016'da

onay verilmesinin ardından¹ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararları çerçevesinde uygulanan uluslararası yaptırımlarla ABD ve Avrupa Birliği'nin (AB) tek taraflı uyguladığı yaptırımların bir kısmı sonlandırılmıştır. Washington ve Brüksel Tahran'a karşı nükleer sorun dışındaki bazı gerekçelerle uyguladıkları birtakım yaptırımlara devam etmiştir. Hatta Tahran yönetimi ABD'nin nükleer anlaşma kapsamındaki bazı yaptırımların kaldırılması konusunda da gerekli adımları atmadığından sürekli şikayet etmiştir. Bu aksaklıklara rağmen KOEP'in imzalanması ve genel olarak uygulanmaya başlanmasıyla birlikte başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok bölgesinden çok sayıda politikacı ve iş insanı İran'a akın ederek uzun zamandır uluslararası siyasi ve ekonomik sistemin dışında kalmış bu pazardan pay kapma yarışına girmiştir. Yapılan üst düzey ziyaretlerle birlikte başta enerji ve otomotiv alanında faaliyet gösterenler olmak üzere çok sayıda uluslararası şirket İran pazarına hızlı bir giriş yapmak ya da bu ülkede var olan sınırlı yatırımlarını genişletmek için anlaşmalar imzalamıştır.

Donald Trump'ın Kasım 2016'da yapılan seçimleri kazanarak Ocak 2017'de Amerikan başkanı olması bu şirketleri ve onları teşvik eden siyasetçileri çok rahatsız etmiştir. Zira Trump seçim kampanyasında KOEP konusundaki memnuniyetsizliğini açıkça ifade etmiş ve bu konuyu en önemli gündem maddesi haline getiren İsrail Başbakanı Netanyahu'ya başkan seçilmesi halinde "gördüğü en kötü anlaşma" olarak nitelediği² bu anlaşmayı revize edeceği sözünü vermiştir. Seçilmesinde Netanyahu'ya verdiği bu sözün ne kadar etkisi oldu bilinmez ama Trump başkan olmasının ardından bu sözünü tutmuş ve 8 Mayıs 2018'de yaptığı açıklamayla İran'a karşı

¹ "IAEA Director General's Statement on Iran", IAEA, 16 Ocak 2016, www.iaea.org/newscenter/statements/iaea-director-general%E2%80%99s-statement-iran, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2019).

² Trita Parsi, "Trump hasn't Mastered the Art of Killing the Iran Deal", *Foreign Policy*, 11 Kasım 2016; "Trump on Iran: One of the Worst Deals I've Ever Seen", CNN, 10 Eylül 2015.

yaptırımları iki aşamada yeniden devreye sokma kararı almıştır.³ Bu karara göre yaptırımların 7 Ağustos'ta başlayan birinci aşamasında İran'ın madencilik, finans, otomotiv ve havacılık sektörleri hedef alınırken 5 Kasım'da başlayan ikinci aşamasında bu ülkenin özellikle en fazla gelir elde ettiği petrol ihracatının kesilmesi amaçlanmıştır. Bu ikinci aşama yaptırımlarda İran'ın petrol ihracatının dışında gemicilik, sigortacılık ve bankacılık sektörleri de hedef alınmıştır.⁴

İran'ın petrol ihracatını sonlandırmayı hedefleyen Amerikan yaptırımlarının gerek bu ülkeye gerekse ondan petrol ithal eden ülkelere etkisinin oldukça yüksek olduğunu belirtmek gerekmektedir. İran'dan petrol alan sekiz ülkeye ithalatlarını kademeli olarak azaltmaları karşılığında altı ay muafiyet verilmiştir. Bu dönemde söz konusu ülkelerin İran'dan ithalatlarını ABD'nin beklentileri doğrultusunda azaltmaları ya da bazı aylarda tamamen kesmeleri sonucunda Tahran'ın petrol ihracatı ve bu ihracattan elde ettiği gelirler ciddi oranda azalmıştır. Söz konusu muafiyetlerin sona erdiği 2 Mayıs 2019'dan sonra ise birçok ülkenin İran'dan petrol ithalatını tamamen durdurmasıyla birlikte bu azalış kendisini daha fazla göstermiştir.

Yaptırımlar bu şekilde etki doğururken Trump yönetiminin İran'a karşı yaptırımlarının hedefi konusunda farklı yorumlar mevcuttur. Başkan Trump'ın nükleer anlaşmayı yenileyip İran'ın dış politikadaki –özellikle İsrail'i rahatsız eden– bazı adımlarını sınırlandırarak bunu Amerikan kamuoyuna bir zafer olarak sunmakla tatmin olacağı tahmin edilirken ekibindeki John Bolton gibi aktörlerin ise Tahran'a baskıyı olabildiğince artırıp bu ülkedeki İslamcı rejimi yıkmayı hedefledikleri düşünülmektedir. Meseleye ideolojik açıdan yaklaşan bu kesimlerin 1979'dan beri Washington açısından

³ Zaheena Rashed, "What Sanctions Did Trump Slap on Iran?", Aljazeera, 13 Mayıs 2019.

⁴ "Executive Order 13846 of August 6, 2018: Reimposing Certain Sanctions with Respect to Iran", *Federal Register*, Cilt: 83, Sayı: 152, (2018).

devam eden bu sorunu çözerek hem ABD hem de İsrail kamuoyu nezdinde kahraman olmayı amaçladıkları da görülmektedir. Trump gibi aşırı İsrail yanlısı bir başkan döneminde İran sorununu kendi istedikleri gibi çözmek için uygun şartların oluştuğunu düşünen bu aktörler bugüne kadar Tahran'a yönelik Amerikan politikasının sertleştirilmesi konusunda başarılı olmuştur. Ancak bu sürecin sonunda Tahran'daki rejimin çöküşüne şahit olacak kadar ABD başkanının desteğini arkalarında görüp görmeyeceklerini ise zaman gösterecektir.

Yaptırımlara hukuksal açıdan bakıldığında ABD iç hukukuna özgü düzenlemelerin üçüncü tarafları bağlayıcı sonuçlar doğurmasının beklenmesi uluslararası hukuk bağlamında sorunlu görülmektedir. ABD yönetiminin de taraf olduğu ve BMGK'nin 20 Temmuz 2015 tarih ve 2231 sayılı kararıyla desteklenen bir uluslararası anlaşmadan tek taraflı çekilmesinin de, bu kararının ardından İran'a karşı tek taraflı olarak aldığı yaptırım kararlarına uymaya üçüncü tarafları zorlamasının da uluslararası hukuka aykırı olduğu hakim görüştür. İran'la imzalanan KOEP'e Tahran yönetiminin uyup uymadığını denetlemekle görevli UAEK'nin bütün denetimlerinde İran'ın bu anlaşmaya uygun davrandığı tespiti yapılmasına rağmen⁵ ABD'nin anlaşmadan çekilme ve Tahran'ı cezalandırma yönündeki politikası uluslararası hukukun genel ilkeleri açısından da sorunludur.

Tahran'ı Ortadoğu'da kendi çıkarlarına aykırı davrandığı için cezalandırmak ve kendi çizgisine uygun bir politikaya zorlamak adına bu ülkeye yönelik zorlayıcı tedbirler uygulayan Washington yönetiminin uluslararası hukukun birçok kuralını ihlali söz konu-

⁵ "IAEA Bestaetigt: Iran Erfüllt Auflagen des Atomdeals", *Der Standard*, 30 Ekim 2017; "UN-Bericht bescheinigt Iran erneut Einhaltung des Atomabkommens", *Han-delsblatt*, 30 Ağustos 2018; "Teheran Hält Uran-Grenzwerte Ein. Atombehörde Bescheinigt Iran Vertragstreue", NTV, 31 Mart 2019; Ancak İran'ın anlaşmaya uyulmamasını gerekçe göstererek kendi yükümlülüklerini kademeli olarak askıya alacağını açıklamasının ardından Temmuz başında sahip olduğu yüzde 3,67 oranında zenginleştirilmiş uranyum miktarını KOEP kapsamında izin verilen 300 kilogramın üzerine çıkarması bundan sonraki UAEK denetimlerinde Tahran'ın artık anlaşmayı ihlal ettiği tespitlerini gündeme getirecektir.

sudur. İran'ın KOEP'i ihlal etmemesine rağmen nükleer faaliyetleri, balistik füze çalışmaları ve bölge politikaları gerekçe gösterilerek bu şekilde ağır yaptırımlara maruz bırakılması bu ülke halkının ekonomik refahının hedef alınması anlamına gelmektedir. Ayrıca petrol satışına yönelik getirilen yasaklama, ülkenin serbest ticaret yapma hakkının kısıtlanması, bankacılık ve sigortacılık sektörüne yönelik yasaklar ülkedeki ekonomik hayatın doğal seyrinde işlemesinin engellenmesi sonucunu doğurmaktadır. İran'ın uluslararası şirketlerden sivil yolcu uçağı teminine getirilen yasaklar ülke halkını güvenli bir şekilde seyahat etme imkanından mahrum bırakırken ülkenin uluslararası finansal ödeme trafiğinin dışına itilmesi yurt dışında yaşayan İranlı öğrencilerin burslarına ulaşımını ya da ailelerin yurt dışında çalışan fertlerinden ödeme almasını zorlaştıracaktır.

ABD yaptırımları bu şekilde bağımsız bir ülke olan İran'ın birçok alanda egemenliğine sınırlama getirip uluslararası hukukun devletler arası ilişkilere dair genel ilkelerini ve uluslararası ticarete ve insan haklarına yönelik genel hukuk ilkelerini ihlal ederken ikincil yaptırımlar yönüyle daha büyük sorunlara yol açmıştır. Trump yönetiminin İran yaptırımlarına uymayan şirketlere yaptırım tehdidi Türkiye dahil olmak üzere birçok ülkenin ekonomisini oldukça olumsuz bir şekilde etkilemiştir. ABD'nin kendi hukuk sistemi içerisinde yaptığı düzenlemeler ve çıkardığı başkanlık kararnameleriyle üçüncü ülke vatandaşları, şirketleri ve tüzel kişileri için sonuç doğuracak işlemler yapması söz konusu üçüncü ülkelerin egemenliğini ihlal anlamına geldiği için uluslararası hukukun genel ilkelerine açıkça aykırıdır. Mevcut uluslararası hukuka göre bu şekilde uluslararası sonuç doğuracak yaptırım kararları alma hakkına yalnızca BMGK sahiptir. Buna rağmen Washington yönetiminin İran konusundaki hukuksuz yaptırım kararlarını üçüncü ülkelere de dayatması uluslararası hukukla bağdaşmamaktadır. Bu yaptırım kararları doğrultusunda başka ülkelerin şirketlerine ya da vatandaşlarına yönelik ceza uygulaması

ise uluslararası ilişkilerde hukukun yerine gücün öne çıktığının açık göstergesidir.

KÜRESEL VE BÖLGESEL TEPKİLER

ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarına küresel aktörlerin ve bölge ülkelerinin nasıl tepki verdiklerine bakıldığında birkaç faktörün öne çıktığı görülmektedir: Öncelikle bu yaptırımların uluslararası hukuk açısından meşruiyetinin olmayışı birçok ülkenin yaptırımlara yönelik tavrını şekillendirmiştir. İkinci olarak ülkelerin Tahran yönetimine karşı tehdit algıları ya da bu ülkeyle yakınlık düzeyleri İran'ı hedef alan yaptırımlara bakışlarını ve tavırlarını etkilemektedir. Üçüncüsü ülkelerin yaptırımları uygulayan ABD ile sahip oldukları ilişki düzeylerinin yaptırımlara yönelik tavırlarında etkisinin bulunmasıdır. Dördüncüsü de İran'la ekonomik ilişkilerinin seviyesi ve yaptırımlarla bu ilişkilerin ne ölçüde risk altına girdiği üçüncü tarafların yaptırımlar konusundaki politikalarının şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Öncelikle uluslararası hukuk açısından meşru görmediği bu yaptırımlara karşı çıkan bir grup ülkenin ABD'nin bugün ya da ileride kendilerini de hedef alan/alabilecek benzer politikalarına ön aldığı söylenebilir. Çin, Rusya, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin tepkisi bu kapsamda değerlendirilebilir. Amerikan yönetiminin uluslararası hukuka aykırı bir biçimde bu tür tek taraflı yaptırım kararları alması ve bunları üçüncü taraflara da dayatması uluslararası ilişkilerde güce dayalı tek taraflı adımları öne çıkaran tehlikeli bir eğilimi işaret etmektedir. Trump'ın bir önceki yönetim tarafından müzakerede edilen ve imzalanan bir anlaşmayı bu şekilde ayaklar altına alması bu anlaşmanın ortaya çıkmasında önemli katkısı olan söz konusu ülkeleri ciddi şekilde rahatsız etmiştir. Kuşkusuz bu ülkeler de çoğu zaman dış politikalarını uygularken güç politikasını öne çıkaran yaklaşımlar içerisinde olabilmektedir. Örneğin Rusya'nın Kırım'ı Ukrayna'dan, Güney Osetya ve Abhazya'yı Gürcistan'dan koparan

politikalarının uluslararası hukukla açıklanabilecek bir tarafı yoktur. Ancak Moskova'nın söz konusu adımları nasıl uluslararası hukuka aykırı adımlar olarak tanımlanıp eleştirilmişse Washington'ın İran konusundaki adımları da benzer şekilde tenkit edilmektedir.

Devletlerin Tahran yönetimiyle ilişkilerinin düzeyi de onların ABD'nin İran yaptırımlarına yönelik yaklaşımlarını etkilemektedir. Bu çerçevede İran'daki rejimi bir tehdit olarak algılayan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve İsrail gibi ülkeler Washington'ın KOEP anlaşmasından çekilme ve Tahran yönetimine yaptırım uygulama kararına destek verip yaptırımların olabildiğince sert olmasını talep etmişlerdir. Buna karşılık Irak, Katar, Umman, Kuveyt ve Türkiye gibi İran'la ekonomik ve siyasi ilişkileri önemseyen ve bu ülkenin derin bir istikrarsızlığa sürüklenmesinin Ortadoğu için çok olumsuz sonuçları olacağını düşünen bölge ülkeleri ise yaptırımlara karşı çıkmış ya da en azından endişelerini açıklamıştır.

Bunlar arasında özellikle Irak'ın konumunun zorluğunu ifade etmek gerekmektedir. 2003'te yaşanan savaş ve işgalin ardından Irak'ta kurulan yeni dengelerde ABD ile İran'ın çok önemli belirleyici dış aktörler olarak öne çıktığı göz önüne alındığında Amerikan yaptırımları karşısında Bağdat yönetiminin çok zor durumda kaldığı anlaşılmaktadır. İran'dan ithal ettiği elektriğe ciddi bağımlılığı olan Bağdat, ABD yaptırımlarına uyması durumunda hem elektrik tedariki konusunda zorluk yaşayacak hem de Irak siyasetinin bazı aktörleri üzerinde çok etkili olan Tahran yönetimini kızdıracaktır. Yaptırımlara karşı çıkması durumunda ise Washington yönetimini rahatsız edeceği bir ikileme karşılaşmıştır.

ABD ve İran'ın nüfuzunu üzerinde çok hisseden Irak kadar olmasa da diğer ülkelerin de İran'a karşı yaptırımlar konusundaki politikalarının şekillenmesinde Washington ile ilişkilerinin önemli etkileri bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yukarıda zikredilen Suudi Arabistan, BAE ve İsrail gibi bölge ülkelerinin

yanında Polonya ve Danimarka gibi geleneksel ABD müttefikleri yaptırımlara destek vermiş, Güney Kore ve Japonya da Washington'un arzusu doğrultusunda hareket edip önce İran'dan aldıkları petrolü azaltmış ve muafiyetlerin sona erdiği Mayıs'tan itibaren ise tamamen kesmişlerdir.

İran'la sahip oldukları ekonomik ilişkilerin yoğunluk düzeyi ve yaptırımların bu ilişkilere zarar verme potansiyeli de üçüncü ülkelerin ABD'nin İran yaptırımlarına yönelik tavrının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, Hindistan ve Çin gibi İran ile yoğun ekonomik ilişkilere sahip ülkeler ile Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ekonomik çıkar eksenli dış politika izleyen devletler Washington'un yaptırım kararına itiraz etmişler ve hem bu yaptırımların uluslararası hukuka aykırılığını hem de kendi ekonomik çıkarlarına zarar vereceğini ileri sürerek onlara uygun davranmayacaklarını ifade etmişlerdir. Özellikle Çin ve Türkiye'nin önde gelen siyasetçileri yaptırımları reddeden açıklamalar yapmışlardır. Berlin, Paris ve Londra ise AB nezdinde birtakım alternatif mekanizmalar kurarak yaptırımları delmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda 1996'da Avrupalı şirketleri Amerikan yaptırımlarına uymaktan vazgeçirmeye yönelik çıkarılan "Engelleme Mevzuatı" (Blocking Statute) yeniden hayata geçirilmeye çalışılırken bir yandan da "Special Purpose Vehicle" (SPV) adı altında bir tür takas mekanizması olarak INSTEX (Instrument in Support of Trade Exchanges) isimli bir şirket kurulmuştur.⁶

Avrupalı şirketlerin Amerikan yaptırımlarına maruz kalmamak için klasik döviz transfer yöntemlerini kullanmadan İran ile ticaret yapmasını mümkün kılmak için oluşturulan bu mekanizma sağlıklı bir şekilde işlememiştir. Washington yönetiminin INSTEX aracılığıyla İran yaptırımlarına aykırı şekilde bu ülkeyle ticaret yapan şirketleri de yaptırım kapsamına alacağı tehdidinde bulunmasının

⁶ "Europaer Gründen System zur Umgehung von Iran-Sanktionen", *Die Zeit*, 31 Ocak 2019.

bu başarısızlıkta etkisinin olduğu söylenebilir.⁷ Gerçekte yaptırım kararının duyurulmasıyla birlikte aralarında PSA (Peugeot Citroen Grubu), Total, Siemens, Daimler Benz, Scania, Volkswagen, Maersk, Airbus, Lufthansa ve British Airways'in de bulunduğu birçok büyük şirket İran'la ekonomik aktivitelerini askıya aldıklarını açıklamıştır. Yani Brüksel'in Engelleme Mevzuatı düzenlemesini devreye sokması da bu şirketleri Tahran'la ekonomik ilişkilerini sürdürmeye ikna edememiştir. AB'nin ağır ABD yaptırımları karşısında kendilerini koruyamayacağını düşünen şirketler doğal olarak kendileri için çok daha önemli olan ABD pazarını İran'a tercih etmiştir. INSTEX mekanizmasıyla daha çok ABD ile yoğun ilişkilere sahip olmayan küçük ve orta ölçekli Avrupalı şirketlerin İran'la iş yapması kolaylaştırılmaya çalışılmış ancak Haziran 2019 itibarıyla bunun da mümkün olmadığı görülmüştür.⁸

Tahran yönetiminin KOEP'in kurtarılması ve İran ekonomisi üzerindeki baskının kaldırılması konusunda en fazla beklenti içerisinde olduğu AB'nin Engelleme Mevzuatı ve INSTEX araçlarının işe yaramaması zaman geçtikçe İran'da ciddi rahatsızlığa yol açmış ve Tahran'dan nükleer anlaşmadan çekileceğine dair işaretler gelmeye başlamıştır. İran Mayıs'ta nükleer anlaşmanın bazı maddelerini askıya aldığını duyururken⁹ Cumhurbaşkanı Ruhani Haziran'da Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de yapılan Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nda yaptığı konuşmada "İran'ın nükleer anlaşmaya tek başına devam edemeyeceği açıktır. Diğer ülkelerin bu önemli anlaşmanın korunması için katkı sunması gerekiyor" sözleriyle uluslararası toplumun anlaşmaya uygun davranmaması

⁷ Thorsten Riecke, "US-Außenminister Pompeo Bringt Eine Lange Streitliste Mit Nach Berlin", *Handelsblatt*, 31 Mayıs 2019.

⁸ "Maas Reise Nach Iran. Retten, Was zu Retten ist", *Der Spiegel*, 6 Haziran 2019.

⁹ Mustafa Caner, "İran'ın Nükleer Anlaşmaya Vedası ve Muhtemel Sonuçları", *Sabah*, 11 Mayıs 2019.

durumunda İran'ın da kendi taahhütlerini yerine getirmeyeceğini göstermeye çalışmıştır.¹⁰

Ancak Tahran'dan gelen bu uyarıların İran'ın üzerindeki yaptırımlardan kaynaklanan ekonomik baskıyı azaltma konusunda pek işe yaramadığı görülmektedir. KOEP'i imzalamanın neredeyse bütün avantajlarını kaybeden İran'ın bu anlaşmadan tamamen çekilmesi durumunda herhangi bir kazancının olmayacağı hatta hala Tahran'la iyi ilişkiler arzusunadaki Avrupalıları da karşısına alacağı anlaşılmaktadır. Bu ikileme karşı karşıya olan Ruhani hükümetinin ayrıca yaptırımların yol açtığı ekonomik sorunlar nedeniyle her geçen gün içerideki muhafazakarların baskısını da daha fazla üzerinde hissettiğini vurgulamak gerekmektedir. Bu şekilde sıkışmış İran yönetiminin bundan sonraki süreçte yaptırımlara nasıl tepki vereceği ve bu tepkinin Ruhani hükümetinden mi yoksa daha sert duruş sergilenmesini isteyen kesimlerden mi geleceğini zaman gösterecektir.

Ancak İran'ın yaptırımlara daha sert tepki vermesini isteyen İranlı aktörler ile Washington'un Tahran'a yönelik sıkıştırma siyasetini daha da sertleştirmesini talep eden ABD'li aktörlerin iki ülke arasında silahlı bir çatışma çıkarma ihtimalini tamamen göz ardı etmemek gerekmektedir. Böyle bir gelişme gerek ABD gerekse İran açısından rasyonel bir tercihin göstergesi olmamakla birlikte her iki ülkenin de yakın dönem dış politikasında görülen çok sayıda rasyonel olmayan tavır ise böyle bir riskin düşük olmadığını göstermektedir.

TÜRKİYE'NİN TAVRI VE YAPTIRIMLARIN TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Türkiye başından beri İran yaptırımlarını hem kendi ekonomik çıkarlarına zarar vereceği hem de bölgeyi istikrarsızlığa sürükleyeceği gerekçesiyle endişeyle karşılamıştır. Bu risklerin yanında ABD'deki

¹⁰ "Ruhani'den ABD'ye Rest: İran Nükleer Anlaşmaya Tek Başına Devam Edemez", *Milliyet*, 15 Haziran 2019.

Halkbank ve Hakan Atilla davasının da gösterdiği gibi yaptırımların Türk-Amerikan ilişkilerini olumsuz etkileme potansiyeli de Ankara'nın endişeleri arasında yer almıştır. Bu nedenlerden ötürü başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere Türkiye'nin önde gelen yöneticileri Amerikan yaptırımlarının uluslararası hukuka aykırı boyutuna dikkat çeken açıklamalar yapmışlar ve İran ile ekonomik ilişkileri sürdürme arzusunu dile getirmişlerdir.¹¹ Ancak Avrupa örneğinde görüldüğü gibi siyasetin İran yaptırımları konusundaki açık karşı çıkışına rağmen ikincil yaptırımların kendisini hedef almasından korkan iş dünyası Türkiye'de de temkinli davranmayı tercih etmiş, birçok şirket İran'la ekonomik ilişkilerini dondurma ya da azaltma yoluna gitmiştir.

Türkiye de diğer birçok ülke gibi bir yandan Amerikan yaptırımlarına karşı çıkarken bir yandan da özellikle petrol ithalatına dair yasaklar konusunda muafiyet elde etmek için ABD'li yetkililerle diyalog arayışı içerisinde olmuştur. Bu çabanın bir sonucu olarak Türkiye İran'dan petrol ithal edilmesine altı ay süreyle izin verilen sekiz ülke arasında yer almış ancak Mayıs 2019'dan itibaren bu muafiyetin sona ermesi TÜPRAŞ'ın İran'dan petrol ithalatını durdurması sonucunu doğurmuştur.¹² Çoğunluk hissesi Koç Holding ile Shell ortaklığının elinde bulunan TÜPRAŞ, İran'ın petrol satışına yönelik yaptırımların başladığı Kasım'da bu ülkeden petrol alımını durdurmuş ancak sonrasında Türkiye'nin muaf ülkeler arasında olduğu açıklanınca yeniden alıma başlamıştır.

TÜPRAŞ'ın İran petrolünü işlemeye daha elverişli rafineri altyapısına rağmen ABD'nin ikincil yaptırımlarından çekinerek Tahran'dan petrol ithalatını durdurması Amerikan yaptırımlarının Türkiye-İran ilişkilerine olumsuz etkisinin ithalat ayağını oluştur-

¹¹ "Cumhurbaşkanı Erdoğan: İran Yaptırımlarını Doğru Bulmuyoruz", NTV, 6 Kasım 2019; "Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Tek Taraflı Yaptırımları Kabul Etmiyoruz", TRT Haber, 22 Nisan 2019.

¹² "Türkiye Mayıs ayında İran'dan Petrol Alımını Durdurdu", Euronews Türkçe, 23 Mayıs 2019.

maktadır. Yaptırımların en az bu kadar önemli ikinci olumsuz etkisi de Türkiye'nin İran'a yönelik ihracatında kendisini göstermiştir. Yaptırımların ekonomik olarak çok zor duruma soktuğu İran'ın alım gücünün düşmesi ve uluslararası döviz transferinin zorlaşması nedeniyle Türkiye'nin İran'a ihracatı 2018'de bir önceki yıla göre yüzde 26,5 oranında azalmıştır. Bu azalma otomotiv sektöründe yüzde 52, çelikte yüzde 39 ve elektrik-elektronik sektöründe yüzde 37'ye ulaşmıştır. Bu eğilim 2019'da da devam etmiş ve yılın ilk beş ayında Türkiye'nin İran'a ihracatı bir önceki senenin aynı dönemine göre yüzde 9,7 oranında düşüş gerçekleşmiştir.

ABD'nin hukuksuz İran yaptırımlarının Türkiye'ye olumsuz etkisinin görüldüğü üçüncü alan turizm sektörü olmuştur. Yaptırımların ağır ekonomik sonuçlarından etkilenen ve dövize erişimde sıkıntı yaşayan İran halkının turistik amaçlarla Türkiye'ye yaptıkları seyahatlerde 2018'de ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2017'ye göre 2018'de İran'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı yüzde 20 oranında azalırken 2019'un ilk çeyreğinde bu azalma bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 39'a ulaşmıştır. Cari dengesinde turizm gelirleri önemli bir yer tutan Türkiye için ABD'nin İran yaptırımları kaynaklı bu gelir kaybı aynı nedenlerle yaşanan ihracat gelirlerindeki kaybın yanında kayda değer bir negatif gelişme olmuştur.

SONUÇ

Amerikan yönetiminin 2018'de KOEP'ten ayrılma ve İran'a yaptırımları yeniden başlatma kararı uluslararası ilişkilerde yeni bir dönemin başladığına dair algıyı pekiştiren en önemli işaretlerden biri olmuştur. Bu kararlar birlikte ABD kurulmasında çok önemli pay sahibi olduğu BM eksenli uluslararası siyasi sistemi terk etme yönünde çok kuvvetli bir adım atmıştır. Trump yönetiminin "BM sistemi" olarak adlandırılan uluslararası yapıyla birlikte anılan uluslararası hukuk ve liberal ekonomik düzenin reddi anlamına gelen başka birçok adımıyla birlikte düşünüldüğünde bu karar yeni bir

dönemi işaret etmektedir. ABD'nin kendi iç hukuku çerçevesinde aldığı tek taraflı yaptırım kararlarını başka ülkelere dayattığı ve artık uluslararası meşruiyet için BM'yi devreye sokmak adına çaba sarf etme ihtiyacı bile duymadığı bir döneme girilmiştir.

Washington'ın kendi çıkarlarına uygun hareket etmeyen ülkeleri hedef seçerek onlara yaptırım uyguladığı ve dünyanın geri kalanını da bu yaptırımlara uygun hareket etmeye zorladığı bu yeni dönemde diğer ülkelerin bu baskıdan kurtulmak için henüz etkili bir yol bulamadığı ve ABD'nin bu yeni güç politikasının ilk aşamada başarılı olduğu görülmektedir. İran yaptırımları bu yeni Amerikan politikasının şimdiye kadar başarılı bir örneği olarak göze çarpmaktadır. Trump yönetiminin nükleer anlaşmayı terk etmesine ve Tahran'a yaptırım uygulamaya başlamasına çok sayıda ülke karşı çıksa da bu ülkeler ABD'nin ikincil yaptırımlarına maruz kalmaktan korkan şirketlerini İran'la ekonomik ilişkilerini sürdürmeye ikna etmekte zorlanmıştır. Bu durumda onların İran'la nükleer anlaşmayı ve ekonomik ilişkileri devam ettirme yönündeki niyetleri değil de Washington'ın aksi yöndeki istekleri hayata geçmiştir.

Washington'ın birincil düzeyde Tahran'ı, ikincil düzeyde bu ülkeyle ekonomik ilişkilerini sürdürmek isteyen bütün ülkeleri hedef alan bu yaptırımlar eksenli güç politikasının orta ve uzun vadede başarısız olacağı ve ABD'ye karşı blokların oluşumunu beraberinde getireceği kuşkusuzdur. Çin, Rusya ve İran gibi geleneksel olarak kendilerini ABD'nin karşısında konumlandıran ülkelerin bu blokları nerede yer alacakları az çok bellidir. Ancak Amerikan yönetiminin İran ve Rusya yaptırımları nedeniyle üzerlerinde ağır bir baskı hisseden ve ekonomik çıkarları ile egemenliklerini tehdit altında gören Almanya ve Türkiye gibi Amerikan müttefiklerinin ise bu yeni bloklama döneminde nasıl bir tavır alacakları belli değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE YAPTIRIM KAVRAMI

ŞERİF DİLEK

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi

GİRİŞ

Devletlerin birbirleri üzerinde farklı araçlarla baskı kurarak politik hedeflerini gerçekleştirme istekleri diplomasi tarihinin başlangıcına kadar götürülebilir. Devletler dış politikaya dair hedeflerine ulaşma yolunda diplomasiden askeri güç kullanımına kadar çeşitli araçlara sahiptir. Bunlar içerisinde yer alan yaptırımların askeri güç seçeneğine göre daha az maliyetli olması devletlerin bu yola başvurmasını kolaylaştırmıştır. Büyük güçlerin bugün uyguladıkları yaptırımlara tarihsel süreçte sıkça başvurulmuş ve bunlar askeri güç kullanımıyla diplomasinin diyalog mekanizması arasında önemli bir araç olarak tarif edilmiştir.¹ Bir anlamda yaptırımlar hedef ülkenin davranışını değiştirmek yolunda caydırıcı ya da cezalandırıcı bir araç niteliğinde olup askeri seçeneğin tamamlayıcısı veya alternatifi şeklinde görülmüştür.² Soğuk Savaş sonrasında ise ulusal ve uluslararası yaptırımların dünya siyasetindeki konumu daha fazla güç kazanmıştır.

¹ Rose Gottemoeller, "The Evolution of Sanctions in Practice and Theory", *Global Politics and Strategy*, Cilt: 49, Sayı: 4, (2007), s. 100.

² Meghan L. O'Sullivan, *Shrewd Sanctions: Statecraft and State Sponsors of Terrorism*, (Brookings Institution, Washington: 2003); George A. Lopez ve David Cortright, "The Sanctions Era: An Alternative to Military Intervention", *Fletcher Forum of World Affairs*, Cilt: 19, Sayı: 2, (1995).

YAZARLAR

Burhanettin Duran

1993'te Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 1993-2001 arasında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı. Farklı kitap ve dergilerde Türk düşünce tarihi, Türk dış politikası, İslamcılık, Avrupa, demokrasi ve sivil toplum konularını işleyen Türkçe ve İngilizce makaleleri bulunan Duran'ın *19. Dönem Parlamento Tarihi* (3 cilt) başlıklı kitabı yayımlanmıştır. Duran ayrıca *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler*, *Turkey's Presidential System Model and Practices*, *The Triumph of Turkish Democracy: The July 15 Coup Attempt and Its Aftermath*, *Milletin Zaferi 15 Temmuz*, *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü* ve *Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Stratejileri* başlıklı kitapları derlemiştir. Duran'ın makaleleri *Insight Turkey*, *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, *Muslim World*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, *Middle Eastern Studies* ve *Journal of Muslim Minority Affairs* dergilerinde yer almıştır. Bunların yanı sıra *Dönüşüm Sürecinde Türkiye*, *Dünya Çatışma Bölgeleri I-II*, *Ortadoğu Yıllığı 2008* ve 2009'dan beri her yıl yayımlanan *Türk Dış Politikası Yıllığı*'nin editörleri arasındadır. Burhanettin Duran halihazırda İbn Haldun Üniversitesi öğretim üyesidir ve SETA Genel Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

Kemal İnat

Lisans eğitimini 1992'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlayan Kemal İnat doktorasını 2000'de Almanya'nın Siegen Üniversitesi'nde "21. Yüzyılın Başında Türkiye'nin Ortadoğu Politikası" başlıklı teziyle tamamladı. 1994'te Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak akademik hayatına başlayan Kemal İnat 2006'da doçent, 2011'de profesör unvanı aldı. Aynı üniversitede 2011-2014 arasında Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015-2018 arasında da Ortadoğu Enstitüsü müdürü olarak görev yaptı. 2005'ten beri yayımlanmakta olan *Ortadoğu Yıllığı* ve SETA tarafından 2009'dan beri yayımlanan *Türk Dış Politikası Yıllığı* isimli çalışmaların editörleri arasında yer alan İnat'ın, *Dünya Çatışmaları*, *Kuruluşundan Bugüne AK Parti: Dış Politika*, *Handbuch der Religionen der Welt* ve *Internationale Wirtschaftsorganisationen* gibi çok sayıda kitap ile *Blaetter für Deutsche und Internationale Politik*, *Bilgi*, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* ve *Insight Turkey* gibi birçok ulusal ve uluslararası hakemli dergide makaleleri yayımlandı. Halen Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Ortadoğu çalışmaları ve Türk dış politikası alanlarında dersler veren İnat, SETA Genel Koordinatör Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Şerif Dilek

Lisans ve yüksek lisans eğitimini işletme ve deniz ekonomisi alanında tamamladı. Doktora derecesini Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ekonomi Politikği Anabilim Dalı'ndan aldı. Akademik eğitiminin yanında uzun bir süre özel sektörde çalışan Dilek, uluslararası ekonomi politik, Ortadoğu'da siyaset-ekonomi ilişkisi, uluslararası iktisat ve kalkınma gibi alanlarda çalışmalarına devam etmektedir. Şerif Dilek Kırklareli Üniversitesi'nde dr. ögr. üyesi olarak görev yapmaktadır.

Kılıç Buğra Kanat

SETA-Washington D.C. Araştırma Direktörü Kılıç Buğra Kanat, Penn State Üniversitesi Erie kampüsünde siyaset bilimi doçentidir. Doktorasını Syracuse Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamlayan Dr. Kanat aynı üniversiteden yüksek lisansını ve Marquette Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ikinci yüksek lisansını almıştır. 2015'te Penn State Üniversitesi Erie kampüsünde Üstün Araştırma Ödülü ve Öğretim Üyeleri Konseyi Araştırma Ödülü'ne layık görülen Kanat daha önce Dış Politika Girişimi Geleceğin Liderleri Programı'na katılmıştır. Dr. Kanat'ın makaleleri *Foreign Policy*, *Insight Turkey*, *The Diplomat*, *Middle East Policy*, *Arab Studies Quarterly*, *Mediterranean Quarterly*, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* ile *Journal of Muslim Minority Affairs* dergilerinde yayımlanmıştır. Halen *Daily Sabah*'ta köşe yazarı olan Dr. Kanat aynı zamanda *History, Politics and Foreign Policy in Turkey*, *Change and Adaptation in Turkish Foreign Policy* ve *Politics and Foreign Policy in Turkey: Historical and Contemporary Perspectives*'in yazı işleri müdür yardımcılığını yürütmektedir.

Büşra Zeynep Özdemir

2013'te İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlayan Büşra Zeynep Özdemir 2016'da aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden sürdürülebilir enerji alanında yüksek lisans derecesini "European Energy Union: A Further Step Ahead or Reorganization?" isimli tez çalışması ile aldı. Doktora eğitimine Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler programında devam eden Özdemir Ocak 2017'den bu yana SETA'da araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

Bilal Salaymeh

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2016'da birincilikle mezun olan Salaymeh yüksek lisans çalışmasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Neopatrimonyalizmin Suriye'deki Çatışmanın Gidişatı Üzerindeki Etkisi" adlı tezi ile bitirdi. Doktora eğitimine ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde devam etmektedir. Ortadoğu çalışmaları, özellikle Filistin ve Suriye meseleleri ile yakından ilgilenmektedir. Salaymeh aynı zamanda mülteci çalışmaları üzerine eğitim aldı. Halihazırda SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır.

Bilgehan Öztürk

Bilgehan Öztürk lisans eğitimini TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde almıştır. 2011'de Avrupa Konseyi Jean Monnet bursunu kazanmış, yüksek lisans eğitimini İngiltere'deki Kings College London Ortadoğu ve Akdeniz Çalışmaları programında onur derecesi ile tamamlamıştır. 2013'te din ve felsefe alanında sadece Kings College London tarafından verilen Associate of Kings College (AKC) unvanını almıştır. Doktora eğitimine Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları programında devam etmekte olan Öztürk sınır güvenliği, Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler, radikal örgütler ve radikalleşme alanlarında araştırmalar yapmaktadır.

Yusuf Emre Koç

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nde tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler programında yüksek lisans çalışmalarına devam etmektedir. Uluslararası iktisat, ekonomi-politik, ekonomik büyüme ve kalkınma araştırma alanları arasında yer almaktadır. Halen SETA Ankara'da Özel Kalem görevini yürütmektedir.

M. Erkut Ayvaz

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011'de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi siyaset bilimi master programından mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

Leonard Faytre

2011'de Sciences Po Paris Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden lisans derecesiyle mezun olan Leonard Faytre yüksek lisans öğrenimini 2013'te aynı üniversitenin Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlamıştır. Aynı yıl yüksek öğrenimine devam etmek için Türkiye'ye gelen Faytre 2018'de İbn Haldun Üniversitesi'nin Medeniyetler İttifakı Enstitüsü'nde "tartışma usulü" (münazara) konulu teziyle ikinci yüksek lisansını tamamlamıştır. 2018'de SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak göreve başlayan Faytre, siyasi teori, Fransa'nın göç ve dış politikası konularında araştırmalar yapmaktadır. Leonard Faytre Fransızca ile birlikte İngilizce, Türkçe ve Arapça bilmektedir.

Hacı Mehmet Boyraz

2016'da Katip Çelebi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (ana dal) ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (çift ana dal) bölümlerinden mezun olan Hacı Mehmet Boyraz 2018'de Türk-Alman Üniversitesi Avrupa ve Uluslararası İlişkiler programında yüksek lisansını tamamlamıştır. Temmuz 2016'da SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak göreve başlayan ve şu anda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora öğrencisi olan Boyraz'ın akademik ilgi alanları arasında Avrupa'da aşırı sağ oluşumlar, Kıbrıs barış müzakereleri, Türk dış politikası ve Türkiye-AB ilişkileri yer almaktadır.

Hasan Yücel

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans (2014) ve Belçika'da College of Europe'ta Avrupa Hukuku yüksek lisans (2015) eğitimini tamamladı. Hollanda'da eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde (ICTY) sekiz ay staj yaptı. 2016'da Çin'de Beijing Normal University'de altı ay süreyle araştırmacı olarak çalıştı. Universiteit van Amsterdam'da uluslararası hukuk alanında doktora programına devam eden Yücel, SETA Washington DC'de araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Mustafa Caner

2010'da Uludağ Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Uludağ Üniversitesi'nde Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2013'te "Sosyal Kontrol Kavramı Açısından Tıp Sosyolojisinin İmkanları" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek lisans derecesini aldı. 2012'de araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladığı Sakarya Üniversitesi'nde 2013'te Ortadoğu Çalışmaları alanında doktora eğitimine başladı. 2014'ten beri Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü bünyesinde araştırma görevliliği ve 2017'den beri de aynı enstitüde müdür yardımcılığı görevlerini yürütmektedir. İran siyasal yapısı, İran iç siyaseti, İran dış siyaseti, İran siyasal kültürü konuları üzerine odaklanmakta, "İran'da Reform Hareketinin Doğuşu, Yükselişi ve Dönüşümü: Hatemi Dönemi" başlıklı doktora tezini yazmaya devam etmektedir.

Oğuz Güngörmez

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014'te birincilikle mezun olmuştur. Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora çalışmalarına devam etmektedir. SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği araştırma konuları arasında Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri ve Ortadoğu'da silahlanma yer almaktadır.

Recep Tayyip Gürler

Recep Tayyip Gürler lisans derecesini 2012'de Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladıktan sonra aynı yıl Sakarya Üniversitesi Ortadoğu alışmaları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı ve 2016'da "şii Aktörlerin Irak Politikasındaki Yeri" isimli tez çalışmasıyla mezun oldu. 2012'de Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Recep Tayyip Gürler halen Ortadoğu Enstitüsü'nde Irak zerine çalışmalarını sürdürmektedir.

İsmail Numan Telci

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde lisansını, Hochschule Bremen'de Avrupa alışmaları alanında yüksek lisansını, Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Mısır'da Devrim ve Karşı-Devrim Sürecinde İ ve Dış Aktörlerin Rolü: 2011-2015" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 2012-2013 akademik döneminde Kahire niversitesi'nde misafir araştırmacı olarak görev yapan Telci'nin *Mısır Devrimi Sözlüğü* (2013) ve *Mısır: Devrim ve Karşı Devrim* (2017) başlıklı iki kitabı yayımlandı. Halen Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde oğretim yesi olan Telci aynı zamanda ORSAM'da başkan yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Araştırma alanları arasında Mısır siyaseti, Mısır'daki toplumsal hareketler, Körfez lkelerinin dış politikaları, Arap devrimleri ve devrim teorileri yer almaktadır.

Haydar Oruç

Lisans eğitimini 2008'de Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlamasının ardından 2010-2012 arasında Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine devam etmiştir. 2014'te Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde Ortadoğu alışmaları doktora programına başlamış olup halen İsrail masasında çalışmalarına devam etmektedir. Ayrıca Enstitü tarafından yayınlanan *Türkiye Ortadoğu alışmaları* dergisinde editör yardımcılığı görevini yürütmekte ve enstitünün proje faaliyetlerine destek olmaktadır.

Neyire Akpınarlı

Neyire Akpınarlı lisansını 1996'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlayıp üç yıl ceza hukuku ağırlıklı serbest avukatlık mesleğini yürüttükten sonra 2000'de Almanya'ya gitmiştir. Bremen Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 2004'te uluslararası hukuk ve Avrupa Hukuku'nda yüksek lisansını, 2008'de Uluslararası Hukuk dalında doktora çalışmasını tamamlamıştır. 2008-2012 arasında Erfurt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde insan hakları alanında, 2012-2016 arasında Tahran Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde uluslararası hukuk tarihi alanında doktora sonrası çalışma yürütmüştür. 2018'den itibaren Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Ana Bilim Dalı'nda doktor öğretim üyesi olarak uluslararası hukuk tarihi, insan haklarında güncel tartışmalar ve uluslararası hukuk bağlamında Suriye üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Hamideh Dehbani Nejad

Hamide Dehbani Nejad, İran'da Yosouj Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 2008'de tamamlamış, 2013'te Merkez Tahran Üniversitesi'nde Ortadoğu ve Kuzey Afrika yüksek lisansını bitirmiştir. 2016'dan itibaren de Tahran Araştırma ve Bilim Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora öğrencisi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Dünya politikasının önemli gündemlerinden birini oluşturan ABD'nin İran yaptırımları meselesi kuşkusuz sadece Washington ve Tahran yönetimlerini ilgilendirmiyor. Başta Türkiye olmak üzere her iki ülkeyle yakın ilişki içerisinde olan çok sayıda aktör de bu sorunun parçası haline gelmiş durumda. Trump yönetiminin hukuksuz bir şekilde Tahran ile imzalanan nükleer anlaşmadan çekilerek İran'a karşı yeniden yaptırım uygulamaya başlamasına –başta Avrupa Birliği olmak üzere– anlaşmadan yana olan aktörler yeterli tepkiyi veremediler. Bu da Tahran yönetiminin giderek radikalleşmesine ve anlaşmadan çekilme yönünde adımlar atmasına yol açmaktadır.

Elinizdeki kitapta Trump yönetiminin İran politikasının neleri hedeflediği, Tahran'ın Amerikan yaptırımlarına karşı nasıl bir yol izlediği, bu gerginlikten doğrudan etkilenen devletlerin tepkilerinin nasıl olduğu ve meselenin hukuksal boyutları detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

BURHANETTİN DURAN • KEMAL İNAT • ŞERİF DİLEK • NEYİRE AKPINARLI
HAMİDEH DEHBANİ NEJAD • HASAN YÜCEL • KILIÇ BUĞRA KANAT
BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR • RECEP TAYYİP GÜRLER • İSMAİL NUMAN TELCİ
HAYDAR ORUÇ • BİLAL SALAYMEH • BİLGEHAN ÖZTÜRK • YUSUF EMRE KOÇ
OĞUZ GÜNGÖRMEZ • M. ERKUT AYVAZ • LEONARD FAYTRE
HACI MEHMET BOYRAZ • MUSTAFA CANER

